

Michael Cobabus Georg Heiligendörffer

**Disputatio Analytico-Theologica, Super partem posteriorem Capitis primi
Epistolae Ad Romanos Exhibens Pauli Apostoli dissertationem De Statu Et
Ratione Status, Graecorum, velgentilium, & Atheorum, in Iudicio iusti, summi
iudicis**

Rostochi[i]: Richelius, 1666

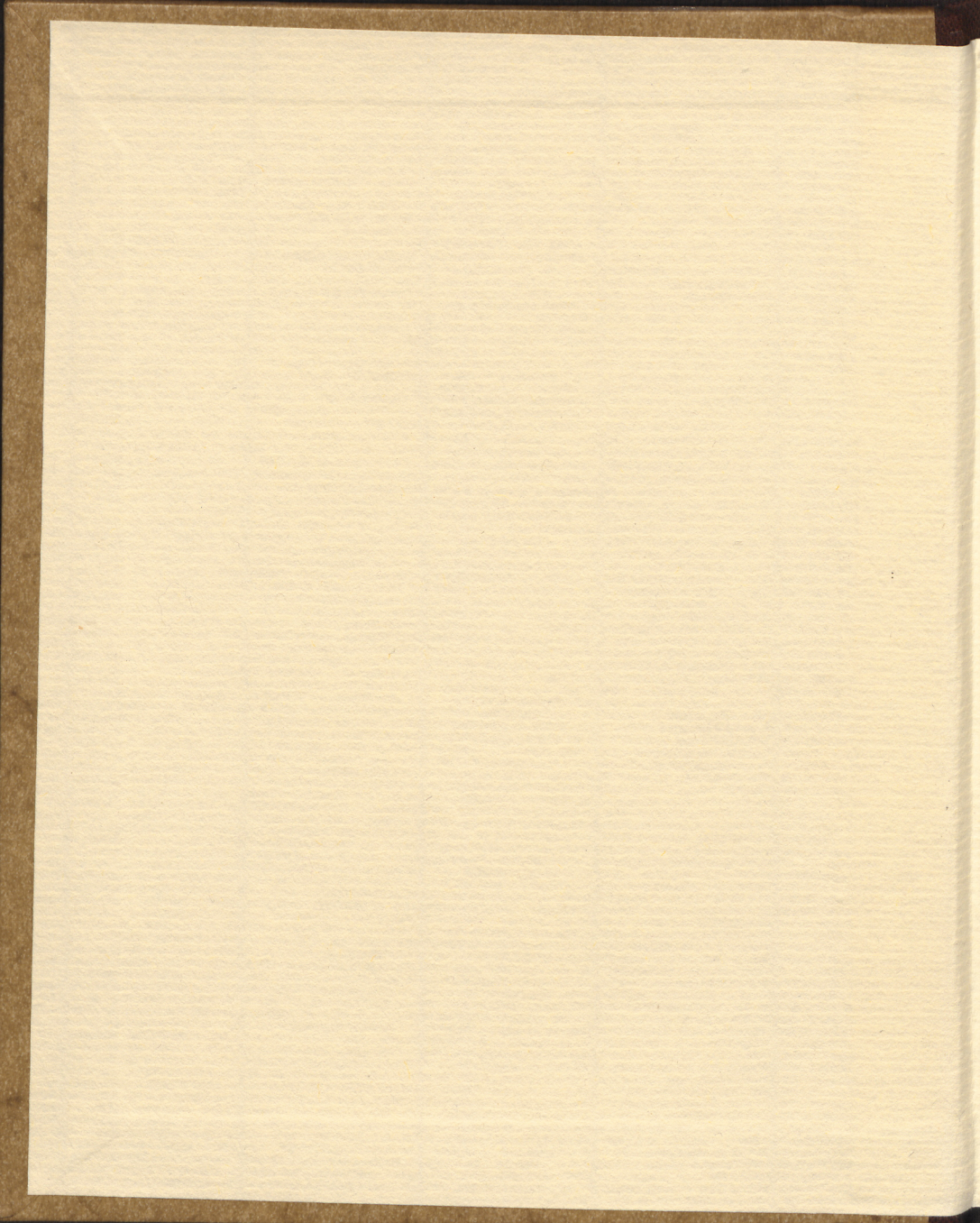
<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn740045776>

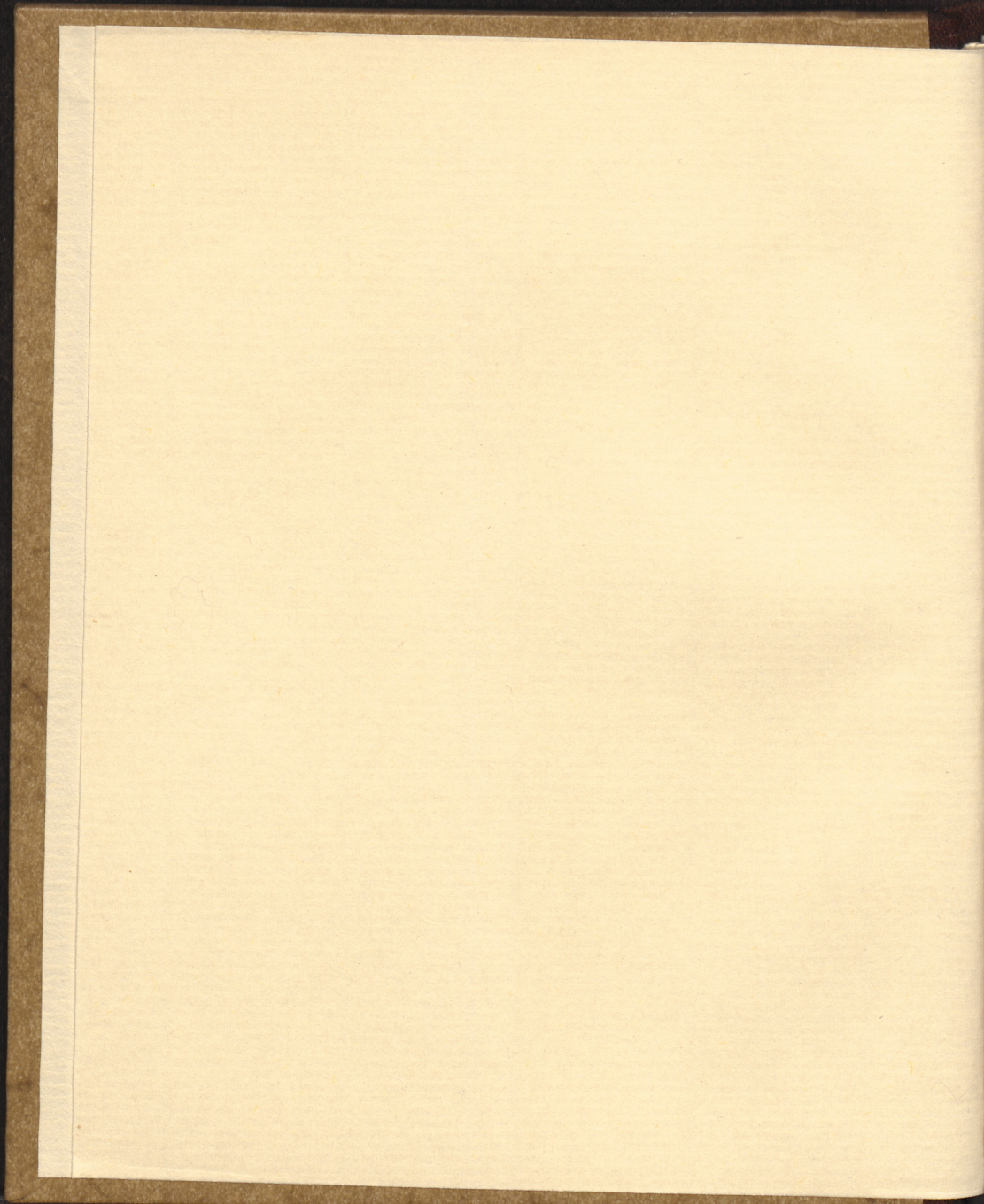
Druck Freier  Zugang



RU theol. April 1666

Cobabus, Mich.





15

DISPUTATIO
ANALYTICO-THEOLOGICA,
Super partem posteriorem Capitis primi
EPISTOLÆ AD ROMANOS
Exhibens 13
Pauli Apostoli dissertationem
DE
STATU
ET
RATIONE STATUS,
Græcorum, vel gentilium, & Atheo-
rum, in Judicio justī, & summi judicis.

Quam,
Divinâ favente gratiâ
PRÆSIDE
MICHAELE COBABO,
Th. D. & P. P.

publicè ventilandam proponit

GEORGIUS Heiligendorffer
Rastenb. Boruffus

In Auditorio Majori die Aprilis.



Rostochl, Typis Johannis Richelii, Senat. Typogr.
Anno 1716 LXXVI. 1066

DISPUTATIO
ANALYTICO-THEOLOGICA
Super partem posteriorum Capitulum primum
EPISTOLA AD ROMANOS
Esäben
Pauli Apostoli dissertationem
DE
STATU
ET
RATIONE STATUS
Graecorum, vel gentium, & Aethio-
pum, in Iudaeis, & Samaritanis
Quae
Divinae favent gratia
MICHAEL CORABO
Publici venturorum professoris
GEORGII SELLERUS
Rectoris Scholae
In Aethiopiae Imperio die
Rostocki, Typis Johannis Kibelii, Summi Typogr.
Anno 1757. LXXV

AD ROMANOS.

vel iustitia habituali, & inhærente, quâ Pontificii, credentes apud Deum iustos esse, pronunciant, justificatione primâ, negatur quoque actûs secundus, vel iustitia actualis, quâ Pontificii, credentes, dicunt, iustos esse apud DEUM justificatione secunda.

2. Rénatus, vel fide iustificatus non operatur, ut apud DEUM sit iustus iustitia actuali. Nam renatus non habet iustitiam concreatam, vel originalem, eiq; obstaculo est peccatum inhabitans, quò minùs operari possit, ut ex operibus iustificetur in conspectu Dei. Abrahamus est credentium pater, ille verò non operatus est, ut per Iustitiam operum esset Iustus apud DEUM, & hæres futuræ gloriæ; Ei autem, qui non operatur, ut iustus sit per iustitiam actualem in conspectu Dei; credit autem in eum, qui iustificat impium, ut in foro divino iustus pronuncietur, imputatur fides, vel iustitia fide apprehensa ad Iustitiam Rom. 4. v. 5.

3. Abrahamus in conspectu DEI iustus est pronunciat, & iustificatus. Scriptura autem non dicit, ipsum apud DEUM iustificatum esse ex operibus. Nam Scriptura dicit, Abrahamum credidisse, illudq; ei imputatum esse ad iustitiam; credere autem, ut iustificemur apud DEUM, & vitam æternam consequamur: & operari, ut iustificemur apud DEUM, & vitam æternam consequamur, sunt opposita. Nam credenti, ut iustificetur, & salvetur, merces imputatur ex gratia; operanti verò sc. perfectè, ut iustificetur, & salvetur, merces imputatur ex debito Cap. eod. v. 4. Quicumq; igitur in oculis DEI iustificatur, ille vel ex gratia, vel ex operibus iustificatur. Si ex gratia, non etiam ex operibus, alioquin gratia non est gratia. Nam quod ex gratia datur, merum donum est, si

verò

CAPUT I.

verò ex operibus, non etiam ex gratia, alioquin opus non est opus. Rom. II. 6.

4. Abrahamus est beatus, Scriptura autem non dicit: Beatus est, cui DEUS imputat justitiam actualem, vel justitiam bonorum operum; sed beatus est, inquit, cui Deus imputat justitiam absq; operibus Rom. 4. v. 6.

5. Abrahamo & semini ejus facta est promissio salutis, & vitæ æternæ, Scriptura autem non dicit, Abrahamo & semini ejus facta est promissio salutis per legem, vel per bona opera, & justitiam actualem. Nam Abrahamo, inquit, & semini ejus facta est promissio non per legem, ut esset hæres mundi futuri vel vitæ æternæ, sed per justitiam fidei cap. eod. v. 13.

Exclusâ igitur Pontificiorum justitiâ inhærente, vel habituali, eorumq; justitiâ, actuali, vel bonorum operum, alia requiritur justitia, quâ homo justificatur in conspectu DEI: Hæc est Christi justitia, quæ fide apprehensa fit nostra, non inhæsiwè, & formaliter, sed imputatiwè, & moraliter.

SI quæritur, in quonam principio hæc justitia reveletur? Resp. Cap. I. Apostolus Cap. I. Ep. ad Rom: *In Evangelio revelatur justitia DEI*, quod 1. proponit vers. 17. 2. Explicat, quòd justitia DEI, quæ in Evangelio revelatur, & credenti imputatur, sit justitia ex fide in fidem. 3. Probat testimonio Prophetæ Habacuc, quòd justitia Dei, vel justitia ex fide in fidem in Evangelio reveletur. *Nam scriptum est: scilicet in Evangelio, qui ex fide justus est, vivet*, quod proponit: v. eod. ubi Apostolus docet, credentes fide apud Deum justos esse, non verò principaliter, & meritoriè, sed objectivè, organicè, & apprehensivè, quatenus fides pro objecto habet justitiam, & obedientiam Christi, eamq; apprehendit, tanquam fundamentum & rationem certam, & infallibilem, in judicio divino consistendi. Nam fides justificans subordinatur imputationi justitiæ Christi.

AD ROMANOS.

Christi, non per modum causæ sociæ, neque per modum dispositionis supernaturalis, quæ hominem præparet ad recipiendum justitiæ, vel charitatis habitum. Sed per modum instrumenti, à Deo ordinati ad apprehendendum, nobisq; applicandum Christi meritum, ut illius intuitu, & virtute DEUS ex mera gratia & misericordia in suo judicio nobis peccata remittat, eaq; tegat, & non imputet. Nullum enim datur aliud instrumentum, quo beneficia Christi humano generi acquisita, apprehendere, & intrinsecus illa nobis applicare possumus, præter fidem salvificam. Fides autem non ex sese, & sua dignitate, sed objectivè, vel vi meriti Christi, quod apprehendit, justificat.

Quibus propositis, aggreditur Apostolus doctrinam scitu summè necessariam, & utilissimam, quippe quæ agit de statu hominis in judicio justitæ, & summi judicis, & Ratione illius status. Cum autem alii homines sint manifesti peccatores, quales fuerunt Græci. Alii hypocritæ, & Pharisæi: Alii in Christum verè credentes, de illorum omnium statu in judicio, vel in conspectu Dei, & Ratione illius status, ordine differit. *Primò* de Græcorum & Atheorum, qui sine DEO in hoc mundo vivunt cap. 1. à vers. 18. usque ad finem illius capituli. *Secundò* de Pharisæorum, & hypocritarum cap. 2. & part. prior; capituli 3. *Tertio*, de fidelium, vel in Christum credentiũ, parte posteriori capituli tertii, & cap. 4. Si igitur quæritur, an Græci, vel Gentiles, & Athei, qui ignorarunt justitiã in Evangelio revelatã, sint excusabiles in Judicio justitæ, & summi judicis; Contradicens illud affirmat, Apostolus verò illud negat, & contradicentis objectiones satis evidentè confutat.

Objeçtio I.

Græci ignorarunt justitiã DEI, vel justitiã apud DEUM valentem, & in Evangelio revelatã.

E. Græci apud DEUM, vel in judicio justitæ, & summi Judicis sunt excusabiles.

Resp.

CAPUT I.

Resp. Argumentum invertendo.

Græci ignorarunt justitiam DEI, vel justitiam apud Deum valentem, & in Evangelio revelatam.

E. Græci apud DEUM, vel in judicio summi, & justis judicis non sunt excusabiles.

Conseq: probatur, quia Græci suâ culpâ, & vitio ignorârunt justitiam Dei, nam veritatem detinuerunt in injustitia. Ignorantia igitur, quâ Græci ignorarunt justitiam Dei, est ignorantia adscititia, voluntaria, & prava dispositionis, quâ ignorarunt, quod datâ operâ nescire voluerunt.

Obje. 2^o II.

Græci ignorarunt, quod detinuerint veritatem in injustitia.

E. Græci sunt excusabiles apud DEUM, vel in judicio summi Judicis.

Antecedens probatur. Nam Philosophi gentiles sciverunt quidem, se veritatem detinere; ignorarunt autem, se veritatem detinere in injustitia. Nam Rationi Status, & Reipubl. saluti valde perniciosum, sibiq; periculosum esse arbitrati sunt, si veritas, vel cognitio veri Dei non detineretur veluti captiva, & populus in religione suâ, & cultu supersticioso turbaretur, eiqvè certis argumentis manifestaretur, quô pacto ratiocinando per res creatas Deum verum quærent, & gradatim ascendendo pederentim ad unius Dei notitiam pervenirent. Quæ igitur veritatis detentio Rationi Status, & Reipubl. fuit salutaris, illa non potuit esse injusta, & iniqua.

Resp. Ap. ad antecedens Neg. *Revelatur enim ira Dei è caelo adversus omnem impietatem, & injustitiam hominum, qui veritatem detinent in injustitia quod prop. v. 18. ubi Apostolus docet (1) impium & v. 18. injustum esse, veritatem detinere. Ratio igitur Status, quâ veri-*

tas de-

AD ROMANOS.

tas detinetur, est impia, ac injusta, & utramq; legis divinæ tabulam iniquissimè violat. (2) Iram DEI è cœlo manifestari omni homini, veritatem detinenti in injustitia. Revelatus autem ira Dei primò internè per legem naturæ, nam lex iram operatur, sc. in hac corrupta natura, quia per legem est agnitio peccati cap. eod. Nam cogitationes, bono omisso, & malo commisso, se mutuo accusant, cap. 2. v. 15. Quare officium terrendi, & accusandi Evangelio non tribuendum est, quia iram DEI adversus peccata manifestare, est maledictionem denunciare peccatoribus, quod fit, non Evangelii, sed Legis voce, per quam Græcis ira Dei est revelata, & ante oculos posita. Secundò externè variis pœnis cum publicis tum privatis. De hujusmodi iræ divinæ è cœlo manifestatione Hesiodus Ethnicus, & Poëta antiquissimus à multis seculis ante Christum natum lib. I. Georg. ad Græcos ita concionatus est.

Οἱ: ἢ ὕβρις μέμηλε κακῆ καὶ χέτλια ἔργα
 Τοῖς ἢ δίκην κρονίδης τεκμαίρεται ὄρλοπα ζεύς
 Πολλὰ καὶ θυμῶσι πόλις κακῆ ἀνδρῶν ἐπαυρῆ
 Ὅστις ἀλιτρείνη καὶ ἀπίστα λαομαχανάαται:
 Τοῖς ἢ ἔρανόθεν μέγ' ἐπήραρχῃ καὶ κρονίων
 Λιμὸν ὀμῆ καὶ λοιμὸν δροφθινόθεσι ἢ λαοὶ. &c.

At quibus injuria curæ est mala, & improba opera
 His pœnam Saturnius destinat latè videns Jupiter
 Sæpè etiam tota urbs mali viri pœnam luit,
 Qui injustè agit, & nefaria machinatur,
 His de cœlo magnum induxit malum Saturnius
 Famem, simul & pestem. Pereunt autem populi. &c.

Si igitur è Cœlo, vel Ethnico docente, manifestatur ira DEI contra impietatem, & injustitiam, hominis nefaria machinantis, cur non miserè trepidas ô homo, cum aliquod iræ divinæ indicium sese profert, nec te retrahis, ac cohibes ab ira summi judicis provocanda. Ratio Statûs in foro divino peccatorem non excusat. Noli igitur diutius animum gerere à veritate alienum. Quo magis tu veritati manifestandæ obstitas, eò vehementius divinæ

CAPUT I.

vinæ majestatis ultio tuam conscientiam percellet, neque invenies latebras, quibus te abscondes à Domini furore, & excandescentiâ. Vindictam DEUS exigit sine Personarum respectu, & peccatores justo judicio coercet. Impios, & injustos veritatem iniquissimè detinentes etsi DEUS in hoc mundo ad tempus florere, & quietem cum dignitate obtinere permittit; probos verò, & veritatis amantes multis rebus adversis jactari, impiorumq; iniquitate premi, injuriis concuti, calumniis opprimi, & contumeliis probrisq; lacerari: est tamen suæ iniquitati, & injustitiæ vindicta reposita. *Nam veritati qui non obtemperat, sed injustitia, super illum erit excandescencia & ira* Rom. 2. v. 9. Hujus tanta est magnitudo, & atrocitas adversus injustitiam, ut cogitando illud nemo assequi, multò minus verbis explicare possit. Quis igitur stabit ante faciem indignationis Domini? quis consistet in ira furoris ejus petra dissoluta sunt ab ea.

Objectio III.

Graci ignorarunt DEUM.

Ergò Graci sunt excusabiles in judicio summi Judicis.

Resp. ad antecedens Neg: quia $\rho \nu \omega \varsigma \iota \nu \tau \epsilon \varsigma \theta \epsilon \varsigma$, vel illud, quod de Deo cognoscitur manifestum est in illis. Quod (1) proponit v. 19. Ubi $\rho \nu \omega \varsigma \iota \nu \tau \epsilon \varsigma \theta \epsilon \varsigma$ intelligitur cognitio DEI, vel æternæ potentia, & divinitatis, aliorumq; attributorum Dei, quæ ethnicis potuerunt esse nota ex lumine naturæ, atqve admirandis DEI operibus per viam causalitatis, eminentiæ, & negationis. Nam subiectum, de quo Apostolus hic loquitur, sunt Gentiles, sicuti docent prædicata, & series, vel nexus ipsius contextus.

2. Prob: seq. Argumentis.

Primum Argumentum Apostoli.

Gracis DEUS manifestavit $\rho \nu \omega \varsigma \iota \nu \tau \epsilon \varsigma \theta \epsilon \varsigma$

E. Gracis $\rho \nu \omega \varsigma \iota \nu \tau \epsilon \varsigma \theta \epsilon \varsigma$ est manifestum.

B

Antece-

AD ROMANOS.

Antecedens prop. v. eodem. *DEUS enim ipsis manifestavit*: Ubi Apostolus loquitur de manifestatione interna, quæ dicitur *σύνφυσις*, vel innata, & fit per principia naturalia, vel legem naturæ, cujus notitiam, simulac ratio sese exerit, nemo diffiteri potest. Ex hoc fonte Græci hauserunt præclaras vitæ, & morum leges, utilesq; commonefactiones de morum gubernatione profuturas ad consuetudinem vitæ, & judicandum de communibus hominum officiis. Quamvis igitur Atheus hanc naturalem lucem extinguere, & suffocare conatur, id tamen facit contra conscientiæ dictamen, quo detegitur, impios reformidare aliquod numen in flagitia hominum animadversurum. Nam opus legis scriptum est in cordibus ipsorum Rom. 2 v. 15. Neque dici potest hominis stuporem eò usque invalescere, quin DEUS ipsum nonnunquam retrahat ad suum tribunal: Nam cogitationes impii sese mutuo accusant cap: eod. v. 15. Quid hoc aliud est, quàm per manifestationem internam, vel legem naturæ peccatorem accusantem ad summi judicis, à cujus metu nemo sese extricare potest, justissimum tribunal trahi? quamobrem cordibus Græcorum insculptus est aliquis divinitatis sensus, non verò idealiter, sed naturaliter per naturæ instinctum, & dictamen.

Secundum Argumentum Apostoli.

Græcis sunt nota invisibilia DEI.

E. Græcis τὸ πρῶτον ἔορα ἐστὶν manifestum.

Antecedens 1. explicat. Nam docet, quòd per invisibilia DEI intelligatur aeterna DEI potentia & Divinitas. 2. Probat *primò* ex effectu DEI, nam invisibilia Dei, vel aeterna DEI potentia, & divinitas à creatione mundi ex operibus animadversa pervidentur, quod proponit vers. 20. ubi per *μῦστα*, vel opera non intelliguntur miracula Christi, & Apostolorum, sed innumera illa, cùm in cælo, tum in terra vestigia, & documenta, quæ admirandam DEI bonitatem, aeternam potentiam, & divinitatem, omnium confessione, apertè declarant, & cujusq; idiotæ aspectui sese ingerunt, adeo enim

CAPUT I.

enim illa cuius sunt obvia, ut oculis notari, & digitis facile monstrari queant. Nam in ipso mundi opificio, & amplissima coeli machina non secus ac in tabulis depicta sunt æterni DEI specimina, quibus universum genus humanum in sui agnitionem miris modis rapit, & allicit, ut tanquam ex rivulis educatur ad ipsum fontem, è quo omnium bonorum affluentiam hauriat. *Quis, inquit Hilarius mundum intuens Deum esse non sentiat. Quæ est, inquit Cyprianus, hæc summa delicti, nolle agnoscere, quem ignoscere non possis: Secundò è causa finali notitiæ naturalis, quæ est, ut nemo in iudicio DEI sit inexcusabilis, quod proponit v. eodem. Ἐἰς τὸ εἶναυ αὐτῶν ἀναμνηστῆς, id est, ut illi sint inexcusabiles.*

Quibus propositis, Apostolus ita colligit, & concludit.

Græci DEUM, ut DEUM non glorificaverunt, neque ei gratias agerunt.

E. Græci sunt inexcusabiles in iudicio summi Iudicis.

Consequens prob: quia Græci sciverunt DEUM esse, quod proponit: vers. 21. *διὸ καὶ γινώσκουσιν τὸ θεῖον*, propterea sc. Græci sunt inexcusabiles apud DEUM, quia sciverunt DEUM esse, eumque liberè agere, & providere rebus humanis. Nam alioquin Græci Philosophi ab Apostolo non reprehenderentur, quòd DEO gratias non egerint, siquidem gratiarum actio non debetur ei, qui operatur ex naturæ necessitate, sed qui beneficia nobis liberè confert, cum sit in ejus potestate ea non conferre. Nulla ait Cicero lib. 1. de natura Deorum, est tam barbara natio, nulla gens tam effrenata, cui non infideat persuasio, DEUM esse. Si igitur notitiæ naturalis finis est, omnes homines ad Deum colendum, & glorificandum, expergefacerere, mentemque hominis cogitatio de Deo subire nequit, quin simul cogitet, quòd ipsi vitam omnem debeat, & quicquid agat, ad ipsum referri oporteat, extra omnem controversiam positum erit, Græcos omnesque Atheos agnoscere nolentes, quem ignorare nequeant, in iudicio divino ab omni prorsus excusatione exclusos esse.

v. 25.

AD ROMANOS.

Antecedens: 1. propon. v. eodem. *Non ut Deum glorificarent, neque ei gratias egerunt.*

Ubi primò glorificare DEUM, est DEO gloriam tribuere, agnoscere, & fateri, quòd ipse verè sit DEUS, sapiens. æternus, bonus, justus, omnipotens, conditor mundi: &c. & præter ipsum non alius DEUS sit.

Secundò gratias DEO agere, est agnoscere, quòd DEUS verè nos curet, exaudiat, & juvet rectè invocantem; divinam bonitatem, & potentiam celebrare, eiq; sese reverenter, & humilimè cum timore, & amore submittere.

2. Probat. Nam si Græci DEUM ut Deum glorificassent eiq; gratias egissent, in ratiocinationibus suis non essent vani facti, neque desipiens ipsorum cor obtenebratum fuisset. Verum enimvero in ratiocinationibus suis vani facti sunt, & desipiens ipsorum cor est obtenebratum. Posità igitur vanitate in ratiocinando, & obtenebratione cordis, non potest poni DEI glorificatio, & bonitatis illius agnitio, quòd proponit vers. eodem *verum vani facti sunt in ratiocinationibus suis, & obtenebratum est insipiens ipsorum cor.* Ubi Apostolus docet, quòd 1. Græcis Philosophis obliterit vanitas in ratiocinando, quòd minùs DEUM ut DEUM coluerint, & adorarint, 2. vanitas in ratiocinando sit causa excæcationis, & insipientiæ cordis, quam Græci suâ Ratione Status, suis vanis speculationibus, supersticiosâ, & audaci curiositate, atqve libidine, commenta hominum sciendi, ut nominis sui famam ambitiosè extenderent, sibi ultrò accersere non sunt veriti.

Obiectio IV.

Græci fuerunt sapientes.

E. *Græci non sunt vani facti in ratiocinationibus suis, neque ipsorum cor fuit insipiens, & obtenebratum.*

Consequens probatur: quia sapientia, & vanitas in ratiocinando, vel cordis insipientia sunt opposita.

Resp. ad Antecedens primò distinguendo inter sapientem dici,

CAPUT I.

ci, & sapientem esse, *Secundo* Negando, quòd Græci fuerint sapientes. Nam Græci *Φάσκειντες*, vel dicentes, se esse sapientes, stulti facti sunt, quòd i. proponit v. 22. ubi Apostolus docet, Græcos quidem sibi multa tribuisse, ob rerum arcanarum, & sublimium contemplationem; à vera autem sapientia longissimè aberasse, & propterea ad extremam stultitiam delapsos esse.

v. 22.

2. Probat seq: Argumento.

Græci dicentes, se esse sapientes, mutarunt gloriam DEI incorruptibilis in simulacrum imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & reptilium.

8. *Græci dicentes, se esse sapientes, stulti facti sunt.*

Antecedens proponit: vers. 23. *& mutarunt gloriam Dei incorruptibilis in simulacrum imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & reptilium.*

v. 23.

Ubi Apostolus docet, Græcos datâ operâ degenerasse à vera Dei notitia, cum eò dementiæ progressi sint, ut in cælum, quòd Dei gloriam ipsis debebat enarrare, subvexerint Herculem, Cassiopeam, Scorpionem, Draconem, Urlas, Aves, Serpentes &c. totamq; illius machinam horrendis, & turpissimis figmentis conspurcârint, atqve Dei veri, & æterni loco effinxerint Deos alienos, eisqve attribuerint opera, & cultum soli vero Deo debitum. In Philosophia etsi Philosophi non invenerunt, quò pacto terrores mortis, peccati, & legis accusantis vincerent, & lætitiâ in DEI gratia acquiescentem conciperent, satis tamen præsidii adversus omnes dolores, & angustias in ea sibi exhiberi, existimârunt. O vitæ Philosophia Dux! exclamat Cicero, tu vitæ tranquillitatem nobis largita es, & terrorem mortis sustulisti. Verùm pavoribus & ærumnis oppressi prorsus succubuerunt. Nemo illorum dixit: Non moriar, sed vivam; nemo cecinit: In te Domine speravi, non confundar in æternum. Ita inspiens Græcorum cor fuit obtenebratum, ut sapientiâ mundi hujus, & dominatorum mundi hujus freti, dixerint, se esse sapientes, potentes, & nobiles; illos autem, qui prædicarunt veram sapientiam, esse stultos, infirmos, & insipientes. Nam sermo de cruce ipsis erat stulticia i. ad Corinth.

B 3

i. v. 23.

AD ROMANOS.

1. v^o 23. stultitia autem Dei sapientior est, quam homines: & infirmitas Dei validior est, quam homines.

Obiectio V.

Græcos DEUS absolutè rejecit.

E. *Græci sunt excusabiles in judicio summi judicis.*
Antecedens probatur sequentibus argumentis :

Primum Argumentum Contradictentis.

Græcos Deus tradidit cupiditatibus cordium ipsorum ad impuritatem, ut fœdarent corpora sua in semet ipsis.

E. *Græcos DEUS absolutè rejecit.*

Resp. Argumentum invertendo, *Græcos DEUS tradidit cupiditatibus cordium ipsorum ad impuritatem, ut fœdarent corpora sua in semet ipsis.*

E. *Græcos DEOS non absolutè rejecit.*

Consequens probatur sequenti Argumento:

Græcos DEUS propterea tradidit cupiditatibus cordium ipsorum ad impuritatem, ut fœdarent corpora sua in semet ipsis, quia mutarunt gloriam incorruptibilis DEI in simulacrum imaginis incorruptibilis hominis, & volucrum. Sc.

E. *Græcos DEUS non absolutè rejecit.*

Anteced. propon. v. 24. διὸ καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς. Propterea
v. 24. *etiam tradidit illos DEUS cupiditatibus cordium ipsorum ad impuritatem, ut fœdarent corpora sua inter se.*

Ubi verbum παρέδωκεν non sumitur positivè, quasi DEUS inclinasset Græcorum voluntatem, ut fœdis libidinibus contaminarent corpora sua, eorumq; mentibus instillasset quandam impuritatem. Nam peccatum non velle, & mentibus Græcorum instillare pravitatem, vel illorum voluntatem inclinare ad peccandum sunt

CAPUT I.

sunt opposita. Prius est scripturæ: Posterius est absurdum. Defectus igitur Græcorum, quo defecerunt ab ordine, primi agentis, est ab ipsis Græcis. Nam semetipfos tradiderunt lascivia, ad patrandam immunditiem omnem cum aviditate. Eph. 4. v. 19. Deus neque Physicè movendo immediatè voluntatem, neque moraliter verè, & propriè imperando, Græcos tradidit cupiditatibus pravis. Tradere igitur h. l. est permittere. Nam DEUS præteritis ætâtibz permittit omnes gentes ingredi viis suis Act. 14. v. 16. Permissio autem Dei in malo culpæ actum negativū propriè importat, & refertur ad peccatum, quia illud Deus non vult, nec approbat, sed permittit. Voluntas verò Dei ad finem, vel bonum, quod Deus ex mala actione pro sua divina sapientia elicere novit. Licet enim Deus non velit, nec adjuvet, nec efficiat peccatum, determinat tamen metas, quousq; & quamdiu illud sit permitturus, quando, & ubi sit repressurus impios, & injustos, multasq; impiorum cogitationes, consilia, & instituta impedit, & reprimat. Finis permissionis Dei pro diversitate objecti, est diversus. Si objectum illius sunt afflictiones, ærumnæ, vel castigationes, finis permissionis Dei est virtutis illius, qui affligitur, manifestatio, & humilitatis exercitatio: Sinit enim Deus frequenter justum incidere in calamitates, ut virtutem, quæ in illo lateat, aliis apertam faciat, & ex rectâ conscientia non excidat. Si verò objectum permissionis Dei est peccatum, vel malum culpæ, finis illius est justitiæ divinæ demonstratio, & aliorum correctio, & emendatio. Quemadmodum igitur Deus inducit in tentationem permittivè (nam Deus sinit nos tentari i. Cor. 10. v. 13. Nemo dicat, cum tentatur, se à Deo tentari, sed unusquisque tentatur à propriâ concupiscentiâ Jac. 1. v. 14.) ita quoque tradere hic permittivè est accipiendum, sicut docet S. Ambrosius, vel Auctor comment. in Epist. ad Romanos.

Secundum Argumentum Contradictentis,

Græcos Deus tradidit in passiones ignominie.

E. Græcos Deus absolutè rejecit.

Antece-

AD ROMANOS.

- Antecedens 1. proponitur implicitè 2. Prob. ex effectu Græcorum.
Nam primò fœminæ illorum transmūtârunt naturalem usum in
v. 26. eum, qui est præter naturam, quod proponit v. 26. Secundo Ma-
sculi, relicto naturali usu fœminæ, exarserunt suâ libidine alius in
v. 27. v. 27. In tam horrenda flagitia cœco impetu delapsi sunt Græci,
ut oculi, & aures castorum ab illis abhorreant.

Resp. Apostolus argumentum invertendo.

Græcos Deus tradidit in passiones ignominia.

E. Græcos Deus non absolutè rejecit.

Conseq. prob. seq. Arg.

Primum Argumentum Apostoli.

*Græcos Deus propterea tradidit in passiones ignominia,
quia veritatem mutârunt in falsitatem, & venerati sunt, &
coluerunt res conditas, præterito creatore, qui est benedictus
in secula Amen.*

E. Græcos Deus non absolutè rejecit.

- Antecedens propon. v. 25. & 26. Propterea tradidit Deus Græcos in pas-
v. 25. siones ignominia, quia mutârunt veritatem in falsitatem, & venerati sunt,
& coluerunt res conditas præterito Creatore, qui est benedictus in secula
Amen.

Ubi Apostolus docet, quòd causa, propter quam Deus Græcos
tradidit in passiones ignominia, sit 1. Veritatis in falsitatem mu-
tatio. Mutare autem veritatem dicitur à mutabilitate, quæ est
circa intellectum, intellectus autem veritas habet conformitatem
cum re intellectâ. Mutârunt igitur Græci veritatem DEI, qua-
tenus illorum intellectus fuit mutatus in falsitatem, quando veros
de Deo conceptus, cum in nobis per principia naturalia reliquos,
tum ex creaturarum inspectione, & contemplatione haustos, per
stultitiam suam suffocârunt, & ad idola pessimè converterunt. Et si
enim omnes invitabantur per naturam, ut secundum rationem ex
communibus principiis procederent ad specialia (nunquam enim
fieri

CAPUT I.

fieri potest, ut principia universalia, & omnibus nota è cordibus hominum prorsus deleantur) at tamen propter pravam concupiscentiam, pessimas hypotheses, malam educationem, consuetudinem corruptam, habitus vitiosos, & Rationem Status perversam factum est, ut lex naturalis sit deleta in applicatione, & particulari operabili, atque ratio impedita sit applicare commune principium, & legem naturæ ad particulare operabile, sonusq; Prophetarum contemptim sit habitus. 2. Superstitio, & Idololatria, quia venerati sunt Græci, & coluerunt res conditas, præterito creatore, qui est benedictus in secula, Amen.

Secundum Argumentum Apostoli.

Græci mercedem, quam oportuit, erroris sui in semetipsis receperunt.

E. Græcos DEUS non absolutè rejecit.

Consequens probatur. Nam ἀντιμισθία significat mercedem merito respondentem, & hoc loco relationem habet ad peccatorum merita, quibus Græci sunt meriti, ut à DEO rejicerentur.

Antecedens 1. proponit v. 27. Et compensationem, quam oportuit erroris sui in semetipsis receperunt. 2. prob. scq. Argumento.

v. 27:

Græcos DEUS tradidit in mentem judicij expertem, ut facerent, quæ minimè conveniunt, quia non probarunt DEUM in agnitione habere.

E. Græci mercedem, quam oportuit, erroris sui in semetipsis receperunt.

Antecedens 1. prop. v. 28. Et sicuti non probarunt DEUM habere in agnitione, ita tradidit illos DEUS in mentem judicij expertem, ut facerent, quæ minimè conveniunt. Ubi Apost. docet, quòd causa, propter quam Græci in reprobam mentem sunt traditi, sit contemptus agnitionis veri DEI; ἀδόκιμοι vero, vel reprobà dicitur mens activè ab habitu malitiæ acquisito, quæ vis judicii, & rationis in mente Græcorum, vel atheorum ita fuit corrupta, & obte-

v. 28.

C

nebrata

AD ROMANOS.

nebrata, ut agnitionem veri Dei, cujus contemptus est fons omnium scelerum, nihili æstimarint, sibiq; securè indulerint, & magnâ licentiâ, præterito creatore, in spurcissimis idololatriæ focibus perseverârint. O tristissimam sortem atheorum, quibus non visum est, DEUM in agnitione habere! quot tandem gehennæ, inquit Chrysostomus, illis plectendis suffecerint? Si verò, audito gehennæ nomine, irrides, ac fidem non habes, recordare illum ignem, qui est Sodomorum, & gehennæ effigies. 2. prob. ex effectu, quòd Græci fuerint traditi in reprobam mentem, ut facerent, quæ minimè conveniunt, quia fuerunt oppleti omni injustitiâ, scortatione, avaritiâ, pleni invidiâ, cæde, dolo, malignitate, fuerunt susurrone, obreclatores, DELOSORES, injuriosi, superbi, gloriosi, inventores malorum, parentibus inobedientes, intelligentiâ carentes, fœdisfragi, charitati expertes, implacabiles, immisericordes, quod proponitur v. 29. 30. 31.

v. 29.

30. 31.

Obiectio VI.

Græci ignorârunt, quòd illi, qui talia faciunt, digni sint morte.

E. Græci sunt excusabiles in judicio summi judicis.

Antecedens probatur seq. Argumento.

Græci ignorârunt δικαιοσύνην & Θεόν, vel jus DEI.

E. Græci ignorârunt, quòd illi, qui talia faciunt, digni sint morte.

Resp Ap. ad Antecedens negando, quia Græci agnoverunt jus Dei quod i. prop v. ultimo. 2. prob. seq. Argumento.

Græci sciverunt, quòd non tantùm illi, qui talia faciunt, sed etiam eis consentientes digni sint morte.

E. Græci agnoverunt jus DEI.

Antecedens i. prop. v. eodem ubi *συνοδοῦν*, vel consentire injusta facienti significat, illius instituta prava, & scandulosa, confilio, testimonio, cõniventia, intempestivâ lenitate, & silentio vel alio

CAPUT I.

vel alio quocunque modo in lege prohibito, comprobare, illis non moveri, nec affici, neque pro virili anniti, ut is, qui injuriam intulit, corrigatur, & emendetur. Modi quibus homo injusta facientibus assentitur, sequi reum facit alieni peccati, & morte dignum, sequentibus versiculis proponuntur.

Consulo, præcipio, consentio, provoco, laudo.
Non retego culpam, non punio, non reprehendo,
Non obsto, sed præcipio, & defendo aliena.

Qui modi ad duo Capita possunt reduci. Nam alieni peccati participes reddimur, vel committendo malum in lege prohibitum, vel emittendo bonum in lege mandatum.

2. Probatur cap. 2. vers. 15. Ubi opponenti, (Græci non habent legem DEI. E. Græci non sunt morte digni: Græci in novissimo die, in die iræ, & patefactionis justii judicii DEI non condemnabuntur) Apostolus respondet, quod Græci habeant legem sibi insitam, ipsi namque ostendunt, opus legis scriptum esse in cordibus suis, siquidem cogitationes Græcorum se mutuò accusant, vel excusant. Nam DEUS ipse in naturam hominis hunc ordinem condidit, ut in mente sint notitiæ legis, gubernatrices actionum, approbantes rectè facta, & condemnantes scelera: Illa tranquillitas quædam cordis sequitur: hæc comitatur iræ divinæ sensus, horribilis pavor, anxietas, trepidatio, dolor, formido, cruciatus cordis, conscientiæ morsus, pavores, & angustia, ex metu impendentium malorum, & poenarum, consternatio animi perpetua, ut sint vindices, & poenæ impietatis atque injustitiæ, ac testes de futuro judicio, & poenis infernalibus. In audaciorem divinæ majestatis, & veritatis contemptum, nemo prorupisse legitur, quàm Cajus Caligula; nemo tamen miserius trepidavit, cum iræ divinæ indicium sese proferebat, & sensus legis accusantis, & condemnantis in ipso manifestabatur. Tanta est conscientia malæ carnificina, quando DEUS fulmine iræ suæ ferit peccatores, conscientiam scelerum, & injustitiæ, testem illum infallibilem in pectore circumferentes!

AD ROMANOS.

Noli igitur dicere ó homo, quid præstat esse probum, & justum? nam qvialis jam est status, & Ratio Status, vix optarem esse justus. Ut quisqve est justissimus, ita maximè premitur. Animum potius refrena cogitatione futuri mali, & justitiæ viam, quã nulla est tutior, amplectere. Christianorum non est injustitiam illustri specie, & fuce palliare, Diaboli, qui fuit mendax ab initio, & hominis Diabolo, & peccato servientis hoc est artificium. Sine, te non pravis exemplis, & malorum consilio, sed bonis rationibus, ac argumentis, vel justis legibus regi. Vis, & jus maximè discernunt hominem à bestiis: Vis est bestiarum: Jus autem est hominum. Postremus miseræ, & stultitiæ gradus est, neqve alienis, neqve suis malis corrigi. Devolvitur quidem justitiæ rota, quò trahitur ab illis, qui detorquent jus ad suum arbitrium; Rota verò illa violenter ita in perniciem innocentia converfa ad breve tempus currit. Malum Consilium Consultori pessimum. Justitia ad thronum divinæ Majestatis humilimè accedit & gratiosè admissa miserè lamentatur, quòd in judicio humano non audita violetur, & opprimatur. Injustitiã affecti vehementer lugent, & deplorant injustum judicium. Injuria grave onus est durissimè premens. Injustus non est hæres futuræ gloriæ. Væ illi, dicit supremus judex, qui justificat impium, & condemnat justum. Nullus vermis est tam exiguus, quin repugnet pedibus conculcatus. Pili quoqve, uti dici solet, sua umbra est; Dolum malum, omnemq; astutam machinationem DEUS videt, eamq; non relinquit impunitam. Nam morte, ait Ap. servus Domini nostri Jesu Christi, digni sunt, qui injusta faciunt, & injusta facientibus consentiunt, ac patrocinantur.

⁂ : ⁂

Ad Præstantissimum & Doctissimum
DN. RESPONDENTEM
IN
PAULI ROMANA.

Sit felix! per te sonat alti buccina Pauli
Tu, quæ Romanis scripserat ille, sapis.
Et nunc in populum vigiles vis mittere
Lunas,

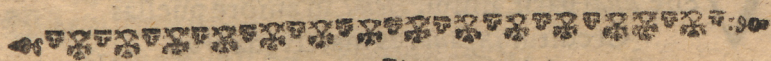
Ne cludas aliis, quod tibi constat iter.
Gratulor egregios præclari pectoris au-
sus,

Sic pergas claræ currere mentis iter.

Honori & amori virtutis ac doctrinæ
quod debuit

L. M. Q.

AUGUSTUS VARENIUS.



An den Herren Antwortenden.

Seinen liebwertthen Landes-Mann und Tisch-Genossen.

Ich wünsche ihm kein Glück/ auch rühm ich nicht dieß Wes-
sen/

Mein Herr/ in dem Er von der Heyden Zustand
spricht:

Ein weiser kan ihm selbst sein Glück wol außlerlesen/

Der Wein/ so selbst sich lobt/ bedarff des Epheus nicht.

D. Johannes Jacob Döbel.

C 3

Ingenio quantum valeas, documenta probârunt,
Quae Musis nostris prodece Amice soles.
Publica nunc postquam conscendis pulpita. VAR-
NUS

Praeclaras dotes laudat, amatq; tuas.
Divam crescat generosa mentis acumen;
Et surges Patriâ nobile delictum.

In honorem Dn. Respond.
hæc deproperare voluit

M. Hermannus Becker/
Phyl: & Metaph: Prof.



Ad Praestantissimum nec non
Literatissimum

DN. RESPONDENTEM,
Amicum jucundum.

Velle duas parili simul, *Heu!* in amore puellas
Creditor *insani* res malefvada proci
HEILGDÖRFFERE duas ambis, pectusq; penetrat
Certatim alterius sollicitudo tuum;
Dum intrepido *jungis* studio, aspirante Jehova,
Philosopham *Famulam*, Theiologamq; *Deam*.
Is rectam HEILGDÖRFFERE viam. Tibi *copula* felix
Cedet, & hæc *frugem* est res habitura *bonam*.
Conjugio Claros *tali* inter honore vigebis
Philosophiq; boni, Theiologi q; boni.

J. Engel/ Suevo-Col.
Ph. Magist.

Bald

1.
Bald im Lenz kan man sehen/
Welcher Baum uns Früchte giebt.
Diß kan auch an den geschehen/
Der stets Kunst und Tugend liebt
Und ein Tugendhafft Gemütthe/
Kennt man in der Tugend Blühte.

2.
Was da wil ein Haake werden/
Krümmt sich/ eh das Eisen kalt.
Der dem Himmel und der Erden
Dienen wil/ erkennt man bald;
Dann/ diß ist der Tugend Eigen:
Sie wil bald hinauff weris steigen.

3.
Bald da du erst angefangen/
Ben dem Phöbus Volck zu steh'n/
Wil ein jeder mit Verlangen/
Deine Kunst und Tugend seh'n/
Bald im Lenz deiner Jahren
Wil man deine Kunst erfahren.

4.
Bald im Lenz deiner Zeiten/
Die du hier ben uns verbringst/
Muß man deinen Ruhm außbreiten/
Den du durch die Kunst erzwingst.

Daß ben

Daß ben dir die Künste leben /
Muß dir Rostock Zeugniß geben.

5.

So wird stets dein Nahme leben /
Deine Thaten werden dich
Hin biß an die Wolcken heben /
Und dein Ruhm lebt Ewiglich.
So wird denn auch dein Bemühen
Durch die Tugend immer blühen.

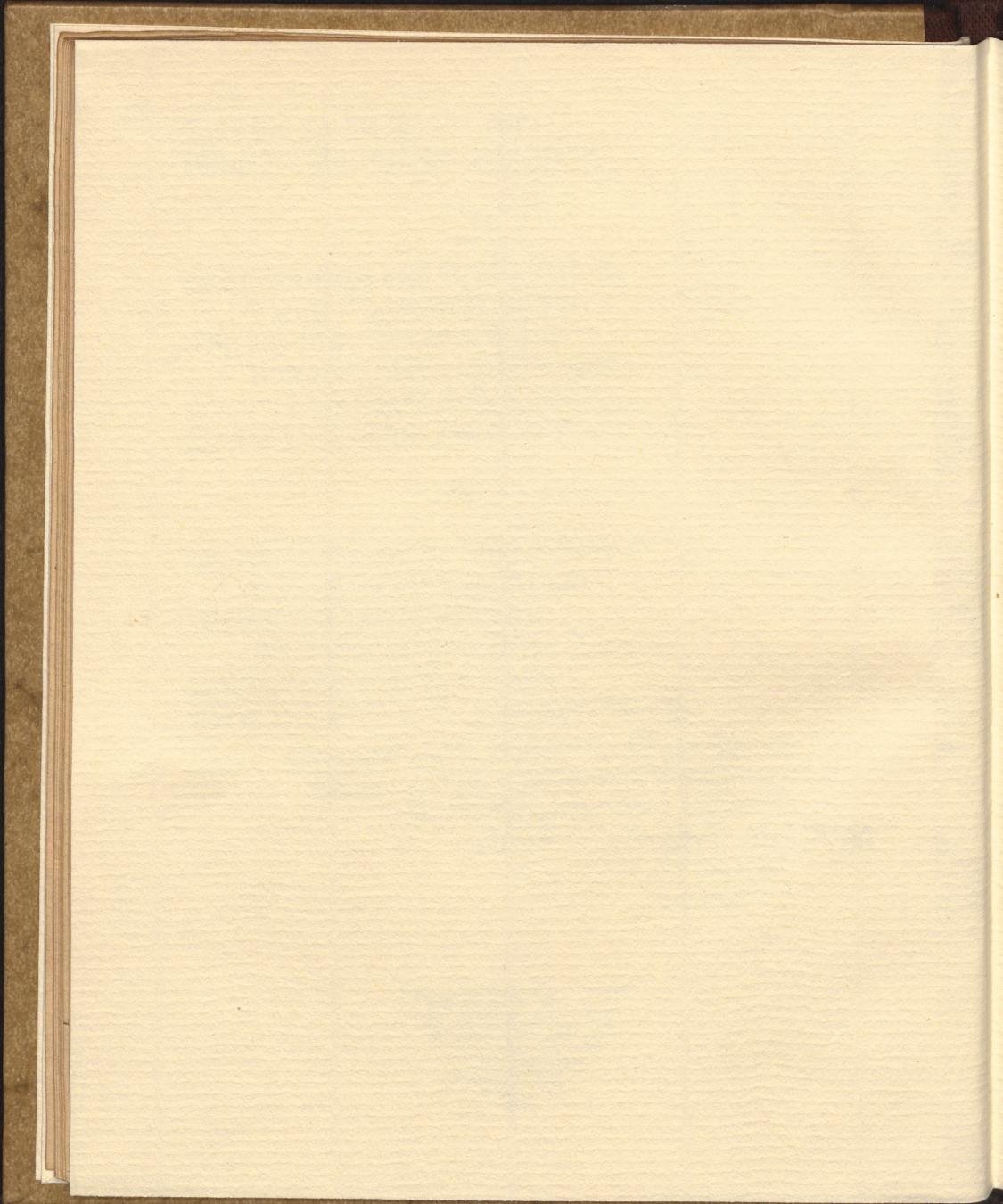
6.

Gott verspricht dir langes Leben /
Und zulezt den Eigenthum
Seiner Ewigkeit / zugeben.
Preussen giebt dir steten Ruhm /
Und noch izt in diesem Lenzen /
Weiß Ich / wird dich Phabuskränzen.

Seinem geehrten brüderlichen Freunde und
geliebtem Tisch- und Stuben-Genossen schrieb
dieses mit flüchtiger Feder schuldigst

Steph. Derenthal / auß Riga
in Lieffland Theol. &
Phil. Stud.





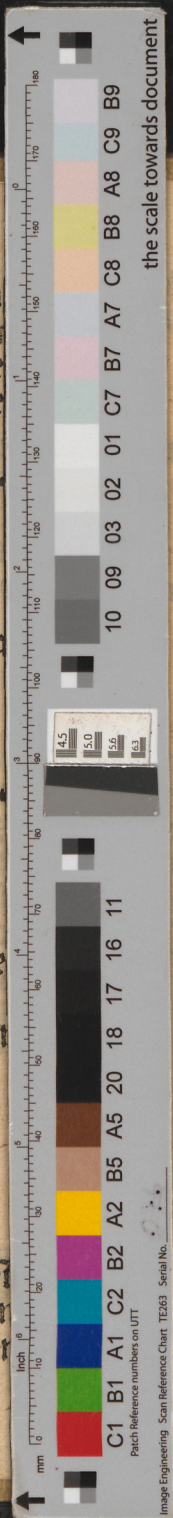


1.
Bald im Lenzen kan man sehen
Welcher Baum uns Frö
Diß kan auch an den geschehe
Der stets Kunst und Tuge
Und ein Tugendhaftt Gemütthe/
Kennt man in der Jugend Blüthe.

2.
Was da wil ein Haake werden/
Krdümmt sich/ eh das Eysen ka
Der dem Himmel und der Erden
Dienen wil/ erkennt man bald
Dann/ diß ist der Tugend Eigen:
Sie wil bald hinauffweris steigen.

3.
Bald da du erst angefangen/
Ben dem Phöbus-Volck zu ste
Wil ein jeder mit Verlangen/
Deine Kunst und Tugend seh
Bald im Lenzen deiner Jahren
Wil man deine Kunst erfahren.

4.
Bald im Lenzen deiner Zeiten/
Die du hier bey uns verbringst
Muß man deinen Ruhm außbreiten
Den du durch die Kunst erzwin



ß bey